

S druge pak strane, razvitkom prometnih veza stanovništvo đurđevečke Podravine dolazilo je u kontakt sa stanovnicima kajkavskoga Zagreba i štokavskoga Osijeka, gradova u čijim su govorima također zastupljene brojne posuđenice iz njemačkoga.¹⁹ I doseljenici iz tih gradova, spomenuti poduzetnici, također su posredovali neke germanizme.²⁰

Domaći su pak obrtnici i poduzetnici slali svoje kćerke u austrijske domaćinske škole, gdje su uz njemački jezik stjecale znanja o domaćinstvu i damske manire, ali i donosile sa sobom drugačije čitalačke navike te ponešto liberalniji način ponašanja i odijevanja.²¹ Činjenicu pak da su “mnogi uglednici hrvatskog javnog života zbog svog školovanja na austrijskim sveučilištima čitav život bili vezani uz austrijski krug” (Kolar-Dimitrijević 1994: 49), za đurđevečku Podravinu najbolje oprimiraju život i djelo znamenitoga hrvatskoga filologa, jednoga od utemeljitelja hrvatske dijelektologije, Virovca Franje Fanceva (Senjan 1991), koji je svoju znanstvenu karijeru započeo stekavši doktorat iz filologije na bečkome sveučilištu i objavivši na njemačkom jeziku studiju o govoru rodnoga Virja i okolice (Fancev 1907).

3. Razdoblje nakon 1945. godine

Iako veze stanovništva đurđevečke Podravine s njemačkim govornim područjem na razini osobnih kontakata traju sve do danas, njihov današnji intenzitet nije ni blijeđa slika onoga u prošlosti te ne predstavlja društveno relevantnu pojavu. Novije posuđenice iz njemačkoga, za koje se čini da bi iz idiolektalne jezične uporabe mogle prodrijeti u kolektivnu jezičnu praksu, u prvom su redu malobrojni nazivi proizvoda uvezenih iz njemačkoga jezičnoga područja²² ili je pak riječ o pojedinačnim posuđenicama u vezi s kupovinom u nedalekoj Štajerskoj i Grazu te odgovarajućim carinskim formalnostima.²³

¹⁹ O njemačkom jeziku u Zagrebu i Osijeku vidi Žepić (1995). O posuđenicama u zagrebačkom govoru usp. Glovacki-Bernardi (1988, 1998), Medić (1965), Turković (1997), a u osječkom Binder (1954) i Kordić (1991). O njemačkom osječkom, esekerskom govoru usp. Žepić (1996b, 1997/98) i Petrović (1999, 2001).

²⁰ U terenskom istraživanju germanizama u podravskom dijalektu informanti u Molvama i Virju navodili su za određene germanizme da su ih koristila “gospoda”. Primjer takve uporabe navela je informantica u Virju citirajući jednu tetu, pripadnicu građanskoga sloja, koja je kupivši svom suprugu hrenovke za doručak rekla rečenicu s germanizmima koji nisu tipični za narodni govor: “Ku:pil’ a sęm Dr’a:gi vuršt’eka za fr’ištik.”

²¹ Tako je, primjerice, pokojna Vera Tomica, rođ. Mihalić (1920.-2000.), čiji je otac u međuraću držao gostionicu u Đurđevcu, boravila neko vrijeme na domaćinskoj školi u Beču. Inače, sročitelj ovih redaka poznavao je gospođu Tomica kao prvu susjedu od najranijega djetinjstva i duboko joj je zahvalan što mu je svojom blizinom, spremnošću na razgovor i posuđivanjem knjiga i časopisa omogućila uvid u kulturološki milje različit od njegove primarne socijalizacijske okoline.

²² Takav je slučaj, primjerice, s nazivima za razne vrste piva.

²³ Usp. u *Rječniku modela i replika* brojne varijante replike tvorene prema modelu *Mehrwertsteuer*.

Iz đurđevečke Podravine određen je broj radnika “na privremenom radu u inozemstvu”, iako podravski “gastarbajteri” nisu tako brojni kao iz nekih drugih područja. Otišavši u Njemačku, Austriju i nešto manje Švicarsku šezdesetih i sedamdesetih godina, mnogi od njih već su u mirovini ili pred mirovinom, a njihova djeca – ako su bila s njima u inozemstvu – uglavnom su asimilirana u germanofonu sredinu. Među iseljenicima u njemačkom govornom području zastupljen je i određen broj stručnjaka koji su ondje stekli značajan profesionalni ugled.²⁴

U smislu gospodarskih kontakata ima pojedinačnih slučajeva da privrednici s njemačkoga područja otkupljuju bivša socijalistička poduzeća ili pak otvaraju ispostave vlastitih.²⁵ Tijekom rata u Hrvatskoj početkom devedesetih na područje đurđevečke Podravine stizala je obilna humanitarna pomoć iz Austrije i Njemačke, a neke od tih humanitarnih akcija potaknutih ratnim stradanjima prerasle su u kontinuiranu humanitarnu podršku. Tako je tome s humanitarnom organizacijom “Kriegskindernothilfe” iz Rotha kraj Nürnberga, koja je financirala renoviranje zgrade u središtu Đurđevca te kontinuirano, od 1997., sufinancira školu za djecu s posebnim potrebama, smještenu u toj zgradi.²⁶

Tijekom nekoliko zadnjih desetljeća, poglavito sedamdesetih i osamdesetih godina, đurđevečku su Podravinu posjećivali brojni galeristi, kolekcionari i trgovci umjetninama iz njemačkoga jezičnoga prostora, otkupljujući radove podravskih slikara i kipara te ih promovirajući u svojim galerijama.²⁷

U zadnjem desetljeću, strelovitim razvitkom telekomunikacija, u mnogim domovima đurđevečke Podravine njemački se jezik svakodnevno čuje na nekoliko desetaka satelitskih programa.

²⁴ Najveću reputaciju postigao je Đurđevčanin dr. Drago Novak, rendgenolog svjetskoga glasa, vlasnik privatne rendgenološke klinike u Bonnu, globtroter, skupljač umjetnina i povijesnih zemljovida Hrvatske (o njegovom životu i radu usp. zbornik izdan prigodom 65. rođendana *Ispod duge most*, 1999.). Športsku karijeru nogometnog trenera ostvario je u Austriji Đurđevčanin Slavko Kovačić, a visokoškolsko obrazovanje i profesionalni ugled stekli su u Beču djeca đurđevečkoga emigranta Slavka Čambe: Vlado (službenik u austrijskom ministarstvu šumarstva), Franjo (službenik austrijskoga Zavoda za prometni odgoj) i Anđelka (liječnica).

²⁵ Takva je, primjerice, tvrtka “Lasselsberger” za proizvodnju građevinskog materijala, smještena uz jezero Gat između Đurđevca i Kalinovca.

²⁶ S obzirom da je Đurđevac tijekom rata bio relativno sigurno područje, prvotna je nakana bila da se u vili, koja je nekada pripadala poznatom doktoru Bazijancu, uredi dječja bolnica za djecu izbjeglice i prognanike. Stjecajem raznoraznih okolnosti do toga nije došlo, tako da se spomenuta humanitarna organizacija u dogovoru s lokalnim vlastima odlučila za drugi projekt: kontinuirano financiranje škole za djecu s posebnim potrebama. Inače, humanitarci iz Rotha već nekoliko godina organiziraju na jezeru Gat ljetni kamp za djecu izbjeglice, a na njihovu inicijativu otvorena je u Đurđevcu i trgovina rabljenoga namještaja, iz koje se također određeni dio zarade odvaja za financiranje spomenute škole.

²⁷ I sročitelju ovih redaka pružila se ranih osamdesetih prilika da kao srednjoškolac bude u više navrata prevoditelj za galeriste iz Hannovera.

Još do kraja osamdesetih godina njemački je jezik u školama đurđevečke Podravine bio ravnopravan engleskomu, pa čak i bolje zastupljen. Devedesetih godina, u skladu s aktualnom glotodidaktičkom prosvjetnom politikom, sve manje učenika uči njemački kao prvi strani jezik, a u nekim osnovnim školama više se uopće ne podučava (Molve, Podravske Sesvete). S druge pak strane, taj se deficit djelomično kompenzira podukom u privatnim školama, odnosno na tečajevima.

4. Zaključna napomena

Socijalna povijest njemačkoga jezika u đurđevečkoj Podravini – apstrahirajući demografsko-kvantitativni aspekt – u velikoj je mjeri podudarna sa socijalnom poviješću njemačkoga jezika u čitavom sjevernohrvatskom području. Od drugoga jezika s visokom jezičnom kompetencijom njegovih govornika nalik izvornoj kompetenciji ili pak – nešto rjeđe – materinskoga jezika u razdoblju između 16. i 19. stoljeća njemački je jezik u 20. stoljeću postao u đurđevečkoj Podravini strani jezik.²⁸

No na ulogu toga jezika i njegovih govornika u prošlosti đurđevečke Podravine kao dijela hrvatskoga etničkoga prostora podsjećaju brojne posuđenice iz njemačkoga – živi tragovi intenzivnih individualnih i kolektivnih političkih, gospodarskih, kulturnih i jezičnih dodira između govornika raznih inačica njemačkoga i hrvatskoga jezika.²⁹

²⁸ Doduše, njemački je sve do sedamdesetih godina imao ulogu prvoga stranog jezika, da bi mu desetljeće-dva parirao engleski, koji devedesetih godina preuzima primat. U 21. stoljeće sjeverna Hrvatska ulazi s njemačkim kao drugim stranim jezikom, a prema sadašnjoj situaciji vjerojatno će tako tome ostati još neko vrijeme.

²⁹ Iako se u razdoblju druge Jugoslavije (1945.-1990.) njemački jezik u relativno značajnom postotku, ovisno o trenutnoj prosvjetnopolitičkoj regulativi, podučavao u hrvatskim školama kao strani jezik, proučavanje njemačko-hrvatskih, odnosno austrijsko-hrvatskih kulturnih i jezičnih veza detabuizirano je tek osnivanjem samostalne hrvatske države. “U Jugoslaviji je, a naročito komunističkoj, njemački utjecaj u Hrvatskoj promatran samo kao germanizacija sa svim negativnim posljedicama za politički i društveni razvitak, a njemački je jezik anatemiziran kao jezik nacista i okupatora. Danas, u sasvim drukčijim političkim i društvenim prilikama društvenu ulogu njemačkoga jezika u Hrvatskoj treba prikazati svjesno i objektivno (...)” (Žepić 1996a).